

Επιστήμη-Θεολογία και Νέος Πολιτισμός

Δρ Ε. Δανέζης
Επίκουρος Καθηγητής
Τμήμα Φυσικής
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Εισαγωγή

Είναι πλέον εμφανές ότι εδώ και αρκετά χρόνια ο δυτικός πολιτισμός διέρχεται μια περίοδο δραματικά αυξανόμενης κοινωνικής κρίσης, η οποία συν τω χρόνω αποσαθρώνει τις παγκόσμιες κοινωνικές δομές.

Το φαινόμενο αυτό δεν έχει τοπικά χαρακτηριστικά, αλλά αφορά και αναφέρεται στο σύνολο του δυτικού κόσμου αν και εξωτερικεύεται με διαφορετικούς τρόπους στις διάφορες τοπικές κοινωνίες αναλόγως του βαθμού εξέλιξής τους.

Οι διαπιστώσεις αυτές οδηγούν στο συμπέρασμα ότι δεν βρισκόμαστε μπροστά σε μια δυσλειτουργία ενός κοινωνικού συστήματος, αλλά σε φαινόμενα πολιτισμικής κατάρρευσης αυτού που αναφέρεται ως Δυτικός Πολιτισμός.

Χαρακτηριστικό φαινόμενο αυτής της κατάρρευσης είναι η εγκατάλειψη των αρχών της συλλογικότητας, της κοινωνικότητας και του κοινοτικού πνεύματος, δηλαδή των βασικών στοιχείων δόμησης του πολιτισμού μας.

Η συλλογικότητα έχει αντικατασταθεί από την ιδιότητα, την υποκειμενικότητα, την ατομικότητα και τον εγωκεντρισμό. Με τον τρόπο αυτό η κοινωνία χάνει τη συνοχή της και αυτοδιαλύεται σε ένα σύνολο συγκρουόμενων ατόμων. Το *εγώ* αντικαθιστά το *εμείς*. Το *είμαι* αντικαθίσταται από το *έχω*. Με τον τρόπο αυτό ο Δυτικός πολιτισμός από κοινωνικός, μετατρέπεται σε εξατομικευμένο και συν τω χρόνω διαφθείρεται, φθείρεται και καταρρέει.

Την κατάρρευση αυτή, η οποία, αργά ή γρήγορα, θα οδηγήσει τον Δυτικό Πολιτισμό σε μεγάλες περιπέτειες, είναι επιτακτική ανάγκη να τη σταματήσει η ανάπτυξη ενός νέου Δυτικού Πολιτισμικού Ρεύματος το οποίο θα πρέπει να στηρίζεται, τόσο στις χριστιανικές και δημοκρατικές αρχές, τις οποίες ο Δυτικός Πολιτισμός έχει προ πολλού και εξ ολοκλήρου λησμονήσει, όσο και στο νέο επιστημονικό πνεύμα που επιτάσσει την ανάπτυξη μιας νέας λογικής και ηθικής της επιστήμης.

Την σχέση και αλληλεξάρτησης μεταξύ Θεολογίας- Επιστήμης και Κοινωνικής δομής, στα πλαίσια αυτού του Νέου Πολιτισμικού Ρεύματος θα μπορέσουμε να την κατανοήσουμε αν μελετήσουμε το πώς δομούνται στην πάροδο των αιώνων τα πολιτισμικά ρεύματα.

Η έννοια του φόβου. Οι τρεις πολιτισμικοί πυλώνες

Ένα πολιτισμικό ρεύμα εκφράζει βασικά την εκάστοτε προσπάθεια του ανθρώπου να ξεπεράσει και να ελέγξει τριών ειδών φόβους, οι οποίοι βρίσκονται σε άμεση σχέση και συνάρτηση με τριών ειδών γεγονότα:

1. **Τον φόβο της φυσικής ανθρώπινης επιβίωσης.** Ο φόβος αυτός περιλαμβάνει στον σκληρό του πυρήνα, επί μέρους φόβους όπως την αβεβαιότητα εξεύρεσης πόρων βιολογικής επιβίωσης και τον φόβο άσκησης βίας από τον δυνατότερο.

Η προσπάθεια υπέρβασης όλων αυτών των φόβων επιβίωσης ανάγκασε τον άνθρωπο να εφεύρει την έννοια της «**οργανωμένης κοινωνικής ζωής**» και σε προέκταση την έννοια της «**Κοινωνικής Φιλοσοφίας**». Η Κοινωνική Φιλοσοφία Γέννησε τα «**Κοινωνικά Συστήματα**» και από αυτά προήλθαν τα «**Πολιτικά Συστήματα**».

2. Το φόβο της βίαιης δράσης του Φυσικού Περιβάλλοντος.

Τον φόβο των γεγονότων του Φυσικού του περιβάλλοντος προσπάθησε ο άνθρωπος να ξεπεράσει μέσω της «**Γνώσης**», της διερεύνησης δηλαδή των αιτίων που προκαλούν τα γεγονότα που τον φόβιζαν. Η «Γνώση» γέννησε την «**Επιστημονική Κοσμοθεωρία**» που με τη σειρά της δημιούργησε την «**Επιστήμη**» η οποία σε κάποιες περιπτώσεις μετασχηματίζεται σε «**Τεχνολογία**».

3. Τον μεταφυσικό φόβο. Ο μεταφυσικός φόβος δημιουργούσε έντονα και ανεξέλεγκτα προσωπικά και συλλογικά φαινόμενα άκρατου δέους, τα οποία αποσάθρωναν τις δομές του Κοινωνικού Συστήματος, αλλά και της Επιστημονικής Κοσμοθεωρίας. Απάντηση σ' αυτή τη αίσθηση του μεταφυσικού φόβου έδωσε ο άνθρωπος δημιουργώντας τις δομές της «**Εσωτερικής Φιλοσοφίας ή Θρησκευτικότητας**». Η Εσωτερική φιλοσοφία είχε ως στόχο της να κατασιγάσει τα φαινόμενα μεταφυσικού φόβου με προεξάρχοντα τον «**Φόβο του Θανάτου**».

Η «Θρησκευτικότητα» γέννησε τη «**Θεολογία**» η οποία αποτελεί το υπόβαθρο γέννησης της «**Θρησκείας**».

Όπως είναι φανερό, τα τρία προηγούμενα είδη ανθρώπινων φόβων δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους, αλλά αλληλοεξαρτώμενα. Με τον τρόπο αυτό έπρεπε η ανάπτυξη μιας μεθόδου, ή μιας θεωρίας καταπολέμησης του ενός φόβου, να μην έρχεται σε αντίθεση με αντίστοιχες θεωρίες και πρακτικές που είχαν ως στόχο την αναίρεση των φόβων άλλου τύπου. Στην αντίθετη περίπτωση, μπορεί μια θεωρία ή μια πρακτική να κατασιγάσει κάποιο είδος ανθρώπινων φόβων, αλλά καταστρέφει τις δομές προστασίας του ανθρώπου από κάποιους άλλους.

Με βάση την προσπάθεια κατασίγασης των τριών αυτών επί μέρους ανθρώπινων φόβων ένα Πολιτισμικό Ρεύμα συγκροτείται πάνω στην ισόρροπη και αλληλοεξαρτώμενη ανάπτυξη των τριών προηγούμενων πυλώνων.

Ένα Πολιτισμικό ρεύμα μετεξελίσσεται προς μια «ορθή» ή μια «στρεβλή» κατεύθυνση, στο μέτρο που οι προηγούμενοι Πολιτισμικοί Πυλώνες μετεξελίσσονται «φυσιολογικά», στηριζόμενοι μεταξύ τους δομικά και μη αναιρώντας ο κάθε ένας, τους άλλους δύο.

Αυτό σημαίνει ότι σε κάθε φάση ανάπτυξης του πολιτισμικού ρεύματος, οι τρεις πυλώνες θα πρέπει να βρίσκονται σε ένα διαρκή επικοινωνιακό διάλογο με στόχο την διαρκή αλληλοεπίδρασή και ανανέωση του περιεχομένου τους.

Το ότι καταρρέουν οι πολιτισμοί, και κατ' επέκταση τα συστήματα κοσμικής εξουσίας, οφείλεται στο γεγονός ότι οι τρεις προαναφερθέντες πυλώνες, δεν αναπτύσσονται ισόρροπα, ή εξελίσσονται στρεβλά. Αποτέλεσμα είναι να χάνεται η εσωτερική ενότητα, η ισορροπία και η συνοχή μεταξύ τους και ως εκ τούτου καταρρέει το σύνολο του πολιτισμικού οικοδομήματος.

Ως παράδειγμα καταρρέοντος πολιτισμικού ρεύματος είναι ο σύγχρονος, πραγματιστικός Δυτικός πολιτισμός, στα πλαίσια του οποίου, οι προηγούμενοι δομικοί πυλώνες, αντί να ομονοούν και να αλληλοστηρίζονται, συγκρούονται και αλληλοανερούνται σε μια συνεχή προσπάθεια, ακούσιου ή εκούσιου αλληλομηδενισμού τους

Πολιτισμικά ρεύματα ενός πυλώνα

Η προηγούμενη όμως λογική, μιας ισόρροπης εξέλιξης ενός Πολιτισμικού Ρεύματος, δεν είναι αποδεκτή από όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες.

Σε πολλές περιπτώσεις, οι ανθρώπινες διοικητικές δομές κάποιου πυλώνα του Πολιτισμικού ρεύματος, κυριαρχούν επί των διοικητικών δομών των άλλων δύο πυλώνων, δημιουργώντας Πολιτισμικά ρεύματα ενός πυλώνα.

Με τον τρόπο αυτό δομούνται τα «**Θετικιστικά**», τα «**Θεοκρατικά**» και τα «**Διοικητικά**» πολιτισμικά ρεύματα., αναλόγως αν επικρατούν οι διοικητικές δομές της «Επιστημονικής Κοσμοθεωρίας» της «Εσωτερικής Φιλοσοφίας ή Θρησκευτικότητας», ή της «Κοινωνικής Φιλοσοφίας» αντίστοιχα.

Το Θετικιστικό Πολιτισμικό Ρεύμα

Στο Θετικιστικό Πολιτισμικό Ρεύμα θεοποιείται ο πυλώνας της Επιστημονικής Κοσμοθεώρησης και τα παράγωγά της, η Επιστήμη και η Τεχνολογία.

Το πολιτισμικό αυτό ρεύμα, προσπάθησε να κυριαρχήσει μετά το 1600, κατά την περίοδο των μεγάλων επιστημονικών ανακαλύψεων του 16ου και 17^{ου} αιώνα, στηριγμένο στην κλασική φιλοσοφική αντίληψη περί Φύσης και Επιστήμης.

Σύμφωνα με αυτή την θετικιστική επιστημονική αντίληψη, πραγματικό, άρα και υπάρχον, είναι μόνο ότι αντιλαμβάνονται οι ανθρώπινες αισθήσεις και η «**κοινή ανθρώπινη λογική**». Με βάση αυτή την αντίληψη το αντικείμενο επεξεργασίας αυτού του επιστημονικού πυλώνα ήταν η θεοποιημένη δράση της αισθητής ύλης. Αποτέλεσμα αυτής της φιλοσοφικής αποδοχής ήταν να θεωρηθεί ως αυτονοήτως λογική η έννοια των ορίων των υλικών αντικειμένων και σε προέκταση ο ανεξάρτητος χαρακτήρας, η αυτονομία δράσης και ο εξατομικευμένος χαρακτήρας των ιδιοτήτων κάθε αντικειμένου ξεχωριστά. Βεβαίως από πολύ νωρίς έγινε δυνατός ο εντοπισμός των αλληλεπιδράσεων των κατά τα άλλα εξατομικευμένων αντικειμένων, αλλά δεν ήταν δυνατή η κατανόηση της ανάγκης ενοποίησης των εννοιών ύλης και ενέργειας καθώς και η συνειδητοποίηση της ενότητας του συμπαντικού υλικού στο επίπεδο των δομικών ιδιοτήτων και επιδράσεων. Η κλασική αυτή θετικιστική επιστημονική αντίληψη, στηρίχθηκε στην Ευκλείδεια Γεωμετρία και την Νευτώνεια Φυσική, που σήμερα γνωρίζουμε ότι στέκονται αδύναμες να εκφράσουν επιστημονικά την συμπαντική φυσική πραγματικότητα

Η υλιστική αυτή αντιμετώπιση της φυσικής πραγματικότητας, προκειμένου να πείσει ότι μπορεί να αντιμετωπίσει και να αντικαταστήσει τις δομές του πυλώνα της εσωτερικής φιλοσοφίας, πέρασε στη δημιουργία φιλοσοφικών δογμάτων που ήθελαν τον άνθρωπο απλό φυσικό αντικείμενο προερχόμενο από «**χονδρή**» Νευτώνεια και Ευκλείδεια ύλη στην οποία και θα αποσυντίθετο μετά τον φυσικό του θάνατο.

Μια τέτοια αντίληψη торπίλισε τις δομές του πυλώνα της εσωτερικής φιλοσοφίας, ενώ αποτέλεσε το έναυσμα δημιουργίας μιας κοινωνικής συνείδησης στα πλαίσια του πυλώνα της κοινωνικής φιλοσοφίας, η οποία διατύπωνε την άποψη ότι, αφού δεν υπάρχει τίποτα μετά και πριν τον φυσικό θάνατο, δεν έχει μεγάλη σημασία να «**είμαστε**» και εν τέλει δεν χάνουμε και τίποτα αν εν ζωή κάνουμε «**τα πάντα**» προκειμένου να «**έχουμε**». Μέσα από ένα πλέγμα τέτοιων αντιλήψεων ο πυλώνας της επιστημονικής κοσμοθεωρίας, μέσω της εφαρμοσμένης επιστήμης, προσπαθεί μέχρι και σήμερα να δομήσει ένα πολιτισμικό ρεύμα ενός πυλώνα ένα μονοδιάστατο θετικιστικό πολιτισμικό ρεύμα

Θεοκρατικό Πολιτισμικό Ρεύμα

Το Θεοκρατικό Πολιτισμικό Ρεύμα προκύπτει ως αποτέλεσμα του γιγαντισμού των διοικητικών Θρησκευτικών δομών, οι οποίες αποτελούν μετεξέλιξη του πυλώνα της Εσωτερικής Φιλοσοφίας. Στα πλαίσια αυτού του ρεύματος το ξεπέραςμα όλων των ανθρώπινων φόβων που αναφέρθηκαν στα προηγούμενα, τυγχάνει μιας μεταφυσικής, θεολογικής ή θρησκευτικής αντιμετώπισης και ερμηνείας.

Στην περίπτωση αυτή, τα εξελικτικά αποτελέσματα των δύο άλλων πυλώνων, δηλαδή τα πολιτικά συστήματα, καθώς και η επιστήμη και η Τεχνολογία, δεν έχουν την δυνατότητα να εξελίσσονται, παρά μόνο κάτω από την προϋπόθεση ότι συμφωνούν και επικροτούν άκριτα τις φιλοδοξίες γιγαντισμού της διοικητικής Θρησκευτικής δομής. Τελικά στο πολιτισμικό αυτό ρεύμα, οι Πυλώνες της Επιστημονικής Κοσμοθεωρίας και της Κοινωνικής Φιλοσοφίας ουσιαστικά έχουν καταργηθεί και αποτελούν απλά όργανα της Εσωτερικής Φιλοσοφίας, της Θεολογίας και της Θρησκείας.

Τέτοιου είδους πολιτισμικό Ρεύμα, σε πολλές περιπτώσεις, είναι το Ισλαμικό.

Ενδιαφέρον είναι να αναφερθεί ότι θεοκρατικό ήταν ουσιαστικά και το Δυτικό Πολιτισμικό Ρεύμα την περίοδο του Μεσαίωνα.

Το Διοικητικό Πολιτισμικό Ρεύμα

Το Διοικητικό Πολιτισμικό Ρεύμα, το οποίο βιώνουν εν μέρει κάποιες κοινωνίες σήμερα, είναι αποτέλεσμα της επικυριαρχίας του πυλώνα της Κοινωνικής Φιλοσοφίας πάνω στους δύο άλλους πολιτισμικούς πυλώνες. Φιλοσοφία αυτού του πολιτισμικού ρεύματος είναι η δογματική κατάργηση κάθε άλλου ανθρώπινου φόβου, εκτός του φόβου της φυσικής επιβίωσης, τον οποίο υποτίθεται ότι κατασιγά μια δίκαια και ορθολογιστική κοινωνική δομή.

Ο μεταφυσικός φόβος, καταργείται θεμελιακά εφόσον διατυπώνεται το δόγμα ότι δεν υπάρχει τίποτα πέρα από ότι αντιλαμβάνονται οι αισθήσεις μας. Ο φόβος του θανάτου υποτίθεται ότι μηδενίζεται εφόσον διατυπώνεται το δόγμα ότι τίποτα δεν υπάρχει πριν την ανθρώπινη γέννηση και μετά τον φυσικό θάνατο. Με τον τρόπο αυτό γίνεται μια προσπάθεια μηδενισμού της ισχύος και της επιρροής του πυλώνα της εσωτερικής Φιλοσοφίας, και ως εκ τούτου και των παραγόμενων δομών της Θεολογίας και της Θρησκείας.

Στο πολιτισμικό αυτό ρεύμα η επιστημονική κοσμοθεωρία και οι παραγόμενες από αυτήν, Επιστήμη και Τεχνολογία, αποτελούν απλά όργανα των φυσικών αναγκών της κοινωνικής δομής. Η ύπαρξή της επιστήμης και της τεχνολογίας, δικαιολογείται, και κάποιες φορές δοξάζεται, μόνο αν εξυπηρετεί τις παραγωγικές και φυσικές ανάγκες της ανθρώπινης επιβίωσης, ή αποδεικνύει το σφαλές των θεολογικών μεταφυσικών απόψεων.

Η κατάρρευση του Δυτικού Πολιτισμού

Όπως είναι φανερό πλέον στα πλαίσια του κρατούντος πραγματιστικού πολιτισμικού ρεύματος, οι προαναφερθέντες πυλώνες οι οποίοι θα έπρεπε να συντηρούν τον Δυτικό πολιτισμό, αντί να ομονοούν και να συμφωνούν, επί της ουσίας βρίσκονται σε σύγκρουση και αντιπαράθεση.

Ως εκ τούτου, όπως είναι λογικό επακόλουθο, η σύγκρουση αυτή οδηγεί στην διάλυση και την πολιτισμική κατάρρευση.

Βεβαίως το μεγάλο ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα αίτια της σύγκρουσης των πολιτισμικών πυλώνων. Χωρίς να παραγνωρίσουμε την εμπλοκή των ανθρώπινων

αδυναμιών των διοικητικών δομών των τριών πυλώνων, όπως η άκρατη φιλοδοξία και η χωρίς όρια ωφελμιστική διάθεσή τους, τα αίτια της πολιτισμικής κατάρρευσης είναι βαθύτερα και ουσιαστικότερα. Η ανορθόδοξη, στρεβλή και δίχως αρχές και δεσμεύσεις ανεξάρτητη ανάπτυξη των πολιτισμικών πυλώνων αποτελεί το ουσιαστικό αίτιο αυτής της πολιτισμικής αποσάθρωσης.

Τα αίτια κατάρρευση του πυλώνα της Επιστημονικής Κοσμοθεωρίας

Όπως ήδη αναφέραμε ο πυλώνας της επιστημονικής κοσμοθεωρίας του πραγματιστικού πολιτισμικού μοντέλου των δυτικών κοινωνιών, μπόρεσε να μετατραπεί σε επιστήμη και τεχνολογία στηριζόμενος στις μεγάλες επιστημονικές ανακαλύψεις του 16ου και 17ου αιώνα.

Βάση αυτών των επιτευγμάτων υπήρξε η φιλοσοφική, αλλά και δογματική, αποδοχή ως αληθών και πραγματικών μόνο εκείνων των μορφών και των φαινομένων τα οποία εμπίπτουν στο πεδίο των ανθρώπινων αισθήσεων.

Εργαλεία μελέτης αυτού του αισθητού κόσμου της εμπειροκρατίας, υπήρξαν η Ευκλείδεια Γεωμετρία και η Νευτώνεια Φυσική.

Για το εμπειροκρατούμενο αυτό πολιτισμικό ρεύμα τα φυσικά σώματα μέσα στον χώρο ήταν διακριτά και ανεξάρτητα μεταξύ τους, οριζόμενα από συγκεκριμένα και μετρούμενα όρια. Τον κόσμο χαρακτήριζε η διακριτότητα και η κατάτμηση των πάντων σε εξατομικευμένα αντικείμενα και όχι η συνέχεια και η αλληλουχία τους.

Ο χώρος είχε 3 διαστάσεις, ενώ ο χρόνος ήταν κάτι εκνευριστικά άγνωστο αλλά μπορούσαμε να τον μετρήσουμε με τα ρολόγια και τα ημερολόγια μας.

Μεταξύ των αντικειμένων υπήρχε σχετικό κενό, αλλά με κατάλληλα όργανα μπορούσαμε να αδειάσουμε τον χώρο και να τον καταστήσουμε πειραματικά κενό.

Υλικό δεν μπορούσε να γεννηθεί από το μη αισθητό, αφού το μη αισθητό ταυτιζόταν με το λογικό «τίποτα».

Βασικό δόγμα ήταν ότι, κάθε τι που δεν αντιλαμβάνονται οι αισθήσεις και τα όργανά μας, αφού δεν μπορούσαμε να το μετρήσουμε, δεν υπήρχε και ως εκ τούτου ήταν παράλογο έστω και να υπαινισσόμαστε την ύπαρξή του

Τα δόγματα όμως της επιστήμης του πραγματιστικού πολιτισμικού μοντέλου που βιώνουμε ακόμα και σήμερα, έχουν ήδη συντριβεί κάτω από το βάρος των ανακαλύψεων της σύγχρονης φυσικής και των νέων μαθηματικών θεωριών. Το γεγονός αυτό παρασύρει σε κατάρρευση και τους δύο άλλους πολιτισμικούς πυλώνες που στηρίζαν αφελώς την εξέλιξή τους σε επιστημονικά δόγματα που εν τέλει απεδείχθησαν ψευδή.

Σύγκρουση μεταξύ Θεολογίας και Επιστήμης

Μια φιλοσοφική συγκρότηση της επιστήμης, όπως αυτή διατυπώθηκε στα προηγούμενα, οδηγούσε σε μαρασμό και απόρριψη βασικά θεολογικά δόγματα και δεδομένα.

Στον κόσμο επικράτησε ένας άκρατος υλοκεντρισμός ο οποίος επηρέασε δραματικά τις λειτουργίες τόσο των θρησκευτικών όσο και των κοινωνικών δομών.

Αρχικά ετίθετο υπό αμφισβήτηση η ύπαρξη ενός αόρατου κόσμου υπαρκτών οντοτήτων, τον οποίο υπερασπίζει όχι μόνο η χριστιανική θεολογία αλλά και πολλές άλλες θεολογίες.

Ο άυλος και πνευματικός κόσμος των αγγέλων και των δαιμόνων, των αγαθών και πονηρών πνευμάτων, σύμφωνα με τα πραγματιστικά δεδομένα αποτελεί μύθευμα.

Η μετά τον θάνατο ζωή αποσπά τα ειρωνικά χαμόγελα των πραγματιστών επιστημόνων, ενώ έστω και ο υπαινιγμός ύπαρξης μεταφυσικών ή παραφυσικών φαινομένων επισύρει ποινές κοινωνικού αποκλεισμού.

Με βάση λοιπόν τον επιστημονικό πραγματισμό, θεολογικό θαύμα δεν υπάρχει, ούτε επιφοίτηση του αγίου πνεύματος. Τα πάντα καθορίζονται από τους νόμους και τις ιδιότητες της «χοντρής» ύλης και των κανόνων αλληλεπίδρασης μεταξύ των διαφορετικών και ανεξάρτητων υλικών αντικειμένων.

Μετά όλα τα προηγούμενα θα ήταν αφελές να πιστεύει κάποιος ότι ήταν δυνατή η συνύπαρξη και αλληλοστήριξη μεταξύ δύο πολιτιστικών πυλώνων οι οποίοι εξέφραζαν διαμετρικά αντίθετες απόψεις.

Προκειμένου όμως να μην κοινοποιηθεί στο ευρύ κοινό η σύγκρουση και αλληλομηδενισμός των δύο αυτών πολιτισμικών πυλώνων, εφευρέθηκε η αρχή της **«ανεξαρτησίας της γνώσης»**.

Το θεολογικό δόγμα ονομάστηκε **«θεολογική»** ή **«θεόπνευστη»** γνώση ενώ η επιστημονική γνώση **«ανθρώπινη»**. Έτσι ο άνθρωπος καλείτο να ασπαστεί μια από τις δύο αντιτιθέμενες γνώσεις, με τα αντίστοιχα βέβαια ωφελήματα ή τις κοινωνικές ποινές που συνεπάγετο μια τέτοια επιλογή και αποδοχή.

Γενικότερα όμως, στα πλαίσια του πραγματιστικού πολιτισμικού ρεύματος, επικρατούσε μια φαινομενική διπλωματική συμφωνία ειρήνης μεταξύ των πυλώνων της θεολογίας και της επιστήμης, άσχετα αν στα πλαίσια του κοινού τους, η μια αμφισβητούσε και υπέσκαπτε την άλλη.

Όπως είναι φανερό μια τέτοια κατάσταση δεν ήταν δυνατόν να διατηρηθεί επί μακρόν. Τα φαινόμενα των ρήξεων κοινοποιήθηκαν και η κατάρρευση των πολιτισμικών αυτών πυλώνων έγινε πλέον εμφανής.

Μια Νέα Σχέση Επιστήμης και Θεολογίας

Το κυρίαρχο πραγματιστικό πολιτισμικό ρεύμα του Δυτικού κόσμου, όπως ήδη αναφέραμε, βρίσκεται σήμερα υπό κατάρρευση και ο βασικός λόγος είναι απλός: Ο ένας πυλώνας του, αυτός της κλασικής επιστήμης καταρρέει, παρασύροντας στην κατάρρευση ολόκληρο το πολιτισμικό αυτό οικοδόμημα. Μια νέα επιστημονική γνώση και ηθική βρίσκεται στο προσκήνιο.

Η σύγχρονη επιστημονική γνώση όμως, επηρεάζει μεν θετικά τόσο τις θεολογικές όσο και τις κοινωνικές δομές, αλλά σύγχρονος απαιτεί την αποκάθαρσή τους από ξένα στοιχεία τα οποία αλλοίωσαν την αρχική φιλοσοφική υπόσταση και συγκρότησή τους.

Αυτό σημαίνει ότι η μεγάλη αυτή επιστημονική επανάσταση βρήκε ανέτοιμες τις κακώς εξελιγμένα διοικητικές δομές των δύο άλλων πολιτισμικών πυλώνων, οι οποίες θεώρησαν αναίτια ότι οι νέες επιστημονικές ιδέες και ανακαλύψεις δυναμίτιζαν τις δομές τους και διεκδικούσαν περιοχές δράσης οι οποίες κατά την άποψή τους αποτελούσαν παραδοσιακά δικά τους πεδία δράσης.

Στόχος και επιδίωξη του νέου επιστημονικού πνεύματος πρέπει να είναι να πείσει τις διοικητικές δομές των δύο άλλων πολιτισμικών πυλώνων, ότι δεν τις υπονομεύει, ούτε προσπαθεί να τις αντικαταστήσει, αλλά αντιθέτως μπορεί να τις βοηθήσει, αν το θελήσουν, να ανακτήσουν το χαμένο κύρος τους και την επιβεβαιωτική μεταξύ τους σύνδεση.

Με λίγα λόγια οι θεολόγοι θα πρέπει να ακολουθήσουν το παράδειγμα των Πατέρων της χριστιανικής Εκκλησίας και να γίνουν και οι ίδιοι άριστοι γνώστες των Θετικών Επιστημών της περιόδου τους,

Συμφωνίες μεταξύ Θεολογίας και Σύγχρονης Φυσικής

Για να γίνει κατανοητή η συμβολή της σύγχρονης επιστήμης στην απενοχοποίηση κάποιων θεολογικών απόψεων οι οποίες χλευάστηκαν και χλευάζονται στα πλαίσια του καταρεόντος υλιστικού πολιτισμικού ρεύματος θα μπορούσαμε να αναφερθούμε σε μερικά παραδείγματα

1. Επιστήμη και αόρατος κόσμος

Ένα από τα πλέον πολύπλοκα θεολογικά ζητήματα, το οποίο μέχρι σήμερα αποτελεί σημείο αντιρρήσεων, έως και απορριπτικών ενστάσεων, εκ μέρους της κλασικής φυσικής θεωρίας, υπήρξε η πίστη στην ύπαρξη ενός άλλου μη αισθητού «πνευματικού» κόσμου, το ίδιο, αν όχι περισσότερο αληθινού από τον κόσμο των ανθρώπινων αισθήσεων. Ο αόρατος, ή ορθότερα ο μη αισθητός, αυτός κόσμος, σύμφωνα με τις απόψεις πολλών θεολογικών ρευμάτων, έπρεπε να συνυπάρχει με τον αισθητό κόσμο μας, αποτελώντας μ' αυτόν μια αδιαίρετη και άτμητη ενότητα.

Πάνω στο θέμα αυτό ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών κ. Ηλίας Οικονόμου, στο βιβλίο του «Θεολογική Οικολογία» (1994) αναφέρει τα επόμενα: «Ο άκτιστος Θεός βουλήθηκε και η βούλησή του υλοποιήθηκε σε αισθητή και μη αισθητή Κτίση. Έτσι υπάρχουν οι εξής πραγματικότητες:

- Η πραγματικότητα του Άκτιστου Τριαδικού Θεού.
- Η πραγματικότητα της Κτίσεως ως αποτέλεσμα της θείας βουλήσεως, δηλαδή ως η πραγμάτωση του βουλήματος του Θεού που υποδιαιρείται σε:
 - α. Μη αισθητή Κτίση αθέατου μεγαλείου.
 - β. Σε αισθητή κτίση τεραστίας διαστάσεως, εκτάσεως, όγκου, ποικιλίας και δυνάμεως.
 - γ. Σε μικτή από αισθητό και μη αισθητό στοιχείο Κτίση, τον μέγα και μικρόν άνθρωπο, κατά τον Γρηγόριο τον Νύσσης».

Βεβαίως, την προηγούμενη θεολογική άποψη περί υπάρξεως μιας μη αισθητής δημιουργίας, είχαν εκφράσει, με καθαρά επιστημονική διάθεση, οι Έλληνες θετικοί επιστήμονες της αρχαιότητας, προχωρώντας ακόμα περισσότερο. Γι' αυτούς ο κόσμος των αισθήσεων δεν αποτελούσε παρά μία ψευδαίσθηση, μια απατηλή δηλαδή εικόνα του πραγματικού μη αισθητού κόσμου.

Αυτό το οποίο θα πρέπει να σημειώσουμε είναι ότι και η σύγχρονη Φυσική αποδέχεται θεωρητικά την ύπαρξη ενός υπεραισθητού συμπαντικού, πραγματικού χώρου, τον οποίο δέχεται και η θεολογική σκέψη. Αυτό συμβαίνει από την στιγμή που δεχόμαστε ότι η Συμπαντική πραγματικότητα είναι τουλάχιστον τεσσάρων διαστάσεων και εκφράζεται επιστημονικά έξω από την Νευτώνεια Φυσική και την Ευκλείδεια Γεωμετρία Το γεγονός αυτό δεν είναι δυνατόν να το αντιληφθούν όσοι αγνοούν τη σύγχρονη Φυσική και Αστροφυσική και βρίσκονται προσκολλημένοι σε επιστημονικές απόψεις του περασμένου αιώνα.

2. Χρόνος και Θεολογία

Ο Μέγας Βασίλειος (329-378 μ.Χ.), Επίσκοπος Καισαρείας της Καππαδοκίας και Άγιος της Ανατολικής και Δυτικής χριστιανικής Εκκλησίας, με απλό και κατανοητό τρόπο

εξηγούσε, στην πρώτη του ομιλία στην Εξαήμερο, πολύ πριν τη σύγχρονη επιστήμη, ότι ο χρόνος, όπως τον εννοούν οι άνθρωποι, δεν ταυτίζεται με την κίνηση, αλλά τη μετρά μέσω του φαινομένου της φθοράς που δημιουργεί.

Ομοίως κατέληξε, μέσω λογικών διεργασιών, στο ίδιο συμπέρασμα που καταλήγει σήμερα η Αστροφυσική, ότι ο χρόνος γεννήθηκε μαζί με το ορατό Σύμπαν, δηλαδή τον τρισδιάστατο Ευκλείδειο χώρο, δίνοντας συγχρόνως μια εξαιρετική φιλοσοφική ερμηνεία τής έννοιας «αρχή», όσον αφορά τη δημιουργία.

3. Τι υπήρχε πριν από την αρχή του Σύμπαντος

Πάνω στο θέμα αυτό παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον η άποψη του Μεγάλου Βασιλείου όπως αυτή αναπτύσσεται στις Ομιλίες του εις την Εξαήμερο, όπου παρατηρούμε μια ταύτιση με τις σύγχρονες επιστημονικές απόψεις. Αναφέρεται λοιπόν στην πρώτη Ομιλία του εις την Εξαήμερον:

«Όπως φαίνεται, υπήρχε κάτι πριν από αυτόν τον κόσμο, που η διάνοιά μας μπορεί να το συλλάβει μόνο θεωρητικά, έμεινε όμως έξω από την εξιστόρηση, επειδή ήταν ακατάλληλο για ανθρώπους που μαθήτευαν ακόμα και ήταν νήπιοι στη γνώση. Υπήρχε μια κατάσταση αρχαιότερη από τη γένεση του κόσμου, αρμόδια στις υπερκόσμιες δυνάμεις, η κατάσταση η πάνω από το χρόνο, η αιώνια, η παντοτινή».

Την ίδια άποψη υποστηρίζει και η κοσμολογική θεωρία του πληθωρισμού θεωρώντας ως πρωταρχικό υλικό από το οποίο δημιουργήθηκε το Σύμπαν το ψευδοκενό, το οποίο ταυτίζεται εννοιολογικά με τις έννοιες του Χάους και του Ερέβους όπως τα εισήγαγε ο Ησίοδος.

4. Η άχρονη φύση του Θεού και η Ημέρα Δημιουργίας

Όπως γνωρίζουμε σήμερα, για έναν παρατηρητή ο οποίος θεωρητικά μπορεί να έχει τη δυνατότητα μέτρησης από θέσεις και εκτός του Σύμπαντός μας (ή να ταυτίζεται με αυτό), όπως θεολογικά μπορεί να θεωρηθεί ο Θεός, η διάρκεια ενός σημερινού ανθρώπινου δευτερολέπτου, εξαρτάται από ένα μέγεθος το οποίο ονομάζεται καμπυλότητα του Σύμπαντος. Η καμπυλότητα του Σύμπαντος κατά τη διάρκεια των διαφόρων περιόδων της ζωής του εξαρτάται από την πυκνότητα του υλικού του. Τούτο σημαίνει ότι τις πρώτες στιγμές της δημιουργίας του, τότε που η πυκνότητά του ήταν θεωρητικά άπειρη, η διάρκεια ενός σημερινού δευτερολέπτου θα ήταν άπειρη. Αν λοιπόν τοποθετήσουμε τον Θεό, την πρώτη στιγμή της δημιουργίας του Σύμπαντος στη θέση του γενεσιουργού αιτίου, τότε Αυτός θα πρέπει να ήταν άχρονος, αφού το δευτερόλεπτό Του, αποτελεί χρονικό διάστημα άπειρης σημερινής διάρκειας. Ομοίως, οι ημέρες δημιουργίας οι αναφερόμενες στη Γένεση, ως απλά αθροίσματα δευτερολέπτων, επειδή αναφέρονται σε αμέσως επόμενες περιόδους εξέλιξης του Σύμπαντος, μικρότερης πυκνότητας από την αρχική άπειρη, αλλά πολύ μεγαλύτερης από τη σημερινή, είναι προφανές ότι θα διαρκούσαν τεράστια σημερινά χρονικά διαστήματα, χιλιάδων ή εκατομμυρίων ετών. Με τον τρόπο αυτό είναι φανερό ότι δεν αντίκειται της επιστημονικής λογικής η δημιουργία σε έξι ημέρες του συνόλου του Κόσμου, εφ' όσον η κάθε ημέρα δημιουργίας διαρκούσε τόσο μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Για ένα Νέο Πολιτισμικό Ρεύμα

Όπως γίνεται φανερό η νέα επιστημονική επανάσταση ισχυροποιώντας τη θεολογική φιλοσοφία και αναμορφώνοντας σε ουμανιστικό επίπεδο την κοινωνική δομή μπορεί να δομήσει έναν νέο παγκόσμιο πολιτισμό.

Όμως, αυτό το Νέο πολιτισμικό ρεύμα απαιτεί βασικά την αναμόρφωση του ανθρώπου σε πέντε βασικές απόψεις του γύρω από το νόημα της ζωής. Έτσι θα πρέπει να κατανοήσουμε ότι:

1. Το νόημα της ζωής κρύβεται πίσω από την έννοια της ψυχικής σχέσης μας με τους άλλους ανθρώπους και όχι στον απομονωτισμό του ατομικού ψυχισμού μας
2. Η βιολογική μας ύπαρξη ολοκληρώνεται μέσα από την οικουμενική συνύπαρξή μας, με όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως φυλετικών, οικονομικών, εθνικών και θρησκευτικών διαφοροποιήσεών τους. Η συνύπαρξη αυτή απαιτεί την ανάπτυξη μιας ευρύτερης αίσθησης «ανοχής» στην ψυχική και βιολογική ιδιαιτερότητα του «πλησίον» μας.
3. Η αναγκαιότητα ψυχικής σχέσης και βιολογικής συνύπαρξης με ένα μεγάλο αριθμό ατόμων πολλαπλών ιδιαιτεροτήτων απαιτεί να αντικατασταθεί ο ατομικός λόγος από τον κοινωνικό διάλογο.

Το πρόβλημα της ζωής στα πλαίσια του Νέου Πολιτισμικού Ρεύματος δεν είναι η **επιβίωση** αλλά η **ποιοτική συμβίωση**. Ο δρόμος της συγκρότησης αυτού του Νέου Ιδεαλιστικού Πολιτισμικού ρεύματος θα είναι μακρύς, τραχύς και γεμάτος συγκρούσεις. Το σίγουρο όμως είναι ότι στο άμεσο μέλλον, πρέπει να γίνει το πρώτο βήμα.

Ένας γόνιμος και ουσιαστικός διάλογος μεταξύ Θεολογίας και Επιστήμης είναι αναγκαίος όσο ποτέ άλλοτε.

Θέλω να τελειώσω σημειώνοντας μια ιστορική αλήθεια. Η Θεολογία και η Επιστήμη ουδέποτε βρίσκονταν σε σύγκρουση.

Σε μια ανελέητη σύγκρουση σε διάφορες εποχές βρίσκονταν οι Θεολόγοι με τους Επιστήμονες, τις περισσότερες φορές για λόγους ευτελείς, άσχετους με τα επιστημονικά και θεολογικά ιδεώδη. Όμως ο θεολόγος και ο επιστήμονας ως έννοιες δεν ταυτίζονται με αυτές της Θεολογίας και της Επιστήμης ούτε αποτελούν πάντα τους καλλίτερους και αυθεντικότερους εκφραστές τους.

Η Θεολογία και η Επιστήμη δεν αποτελούν παρά διαφορετικές εκφράσεις μιας ενιαίας, αδιαίρετης και ανέκφραστης συμπαντικής αλήθειας που με διαφορετικούς τρόπους όλοι μας κλείνουμε μέσα μας.